

PEDAGOGICKÁ PSYCHOLOGIE

Výchova, výchovný styl

Výchova

- Záměrné, cílevědomé, směřující k určitému výchovnému **cíli** (= *rozvinout ve vychovávaném určité vlastnosti, názory, postoje i hodnotové orientace*)
- Využívá výchovných prostředků a metod založených na **zkušenosti, tradici i vědeckých poznatcích**
- **Vztah výchova – působení prostředí** je nejednoznačný v obou směrech (*srv. sociální učení, Bandura*)

Současné názory

- Obousměrný proces
 - ▣ (*vztah vychovávající – vychovávaný; problematika očekávání*);
 - ▣ př. téma retroaktivní výchova (= působení dětí na rodiče)
 - ▣ „Portálové matky“ – snaha o evidence based přístup, který může být v důsledku neurotizující a problémový
- „Aktuální otázky“
 - ▣ *relativizace autorit,*
 - ▣ *problémové chování atp.*

Řešené otázky - např.

- Jaké jsou účinky dílčích prostředků a metod?
- Jaké jsou účinky odměn a trestů?
- Jak ovl. vztahy účinek odměn a trestů?
- Za jakých podmínek funguje persuaze?
- Jak funguje účinek sociálních modelů?
- Jaký účinek mají různé druhy činností?
- Lze formulovat obecnější modely výchovy?
- Jak pozitivně ovlivňovat osobnost?
- atd.

Hlavní témata

- Vztah mezi vychovávajícím a vychovávaným
 - ▣ *Pedagogický takt, UPV*
- Kladení požadavků a kontrola jejich plnění
 - ▣ *Přiměřenost, pravidelnost*
- Odměny, tresty, povzbuzení (*trest omezuje*)
- Slovní působení
- Osobní příklad, sociální vzor
- Sociální skupiny (*sourozenci, vrstevníci...*)
- Výchova a činnost (*hra, výuka, práce, volnočasové aktivity*)
- Sebevýchova

Podmínky ovlivňující styl výchovy

- Vlastnosti a zkušenosti vychovatelů
- Vzájemné vztahy a interakce mezi vychovávajícím a vychovávaným
- Vlastnosti a zkušenosti vychovávaných
- Události a změny v nejbližším okolí dítěte
- Sociokulturní podmínky

Styl výchovy

- známý též i jako **způsob výchovy**
- je určující pro preferenci výchovných prostředků a projevuje se i v reakcích dítěte na ně
- zdůraznění významných částí v. procesu:
 - ▣ Emoční vztahy
 - ▣ Způsob komunikace
 - ▣ Velikost požadavků, způsob jejich kladení a kontroly

Autoři (velmi redukovaný výběr ;)

- **K. Lewin, E.S. Schaeter, H.J. Eysenck (...)**
- **J. Čáp**

Tradiční dělení (Lewin)

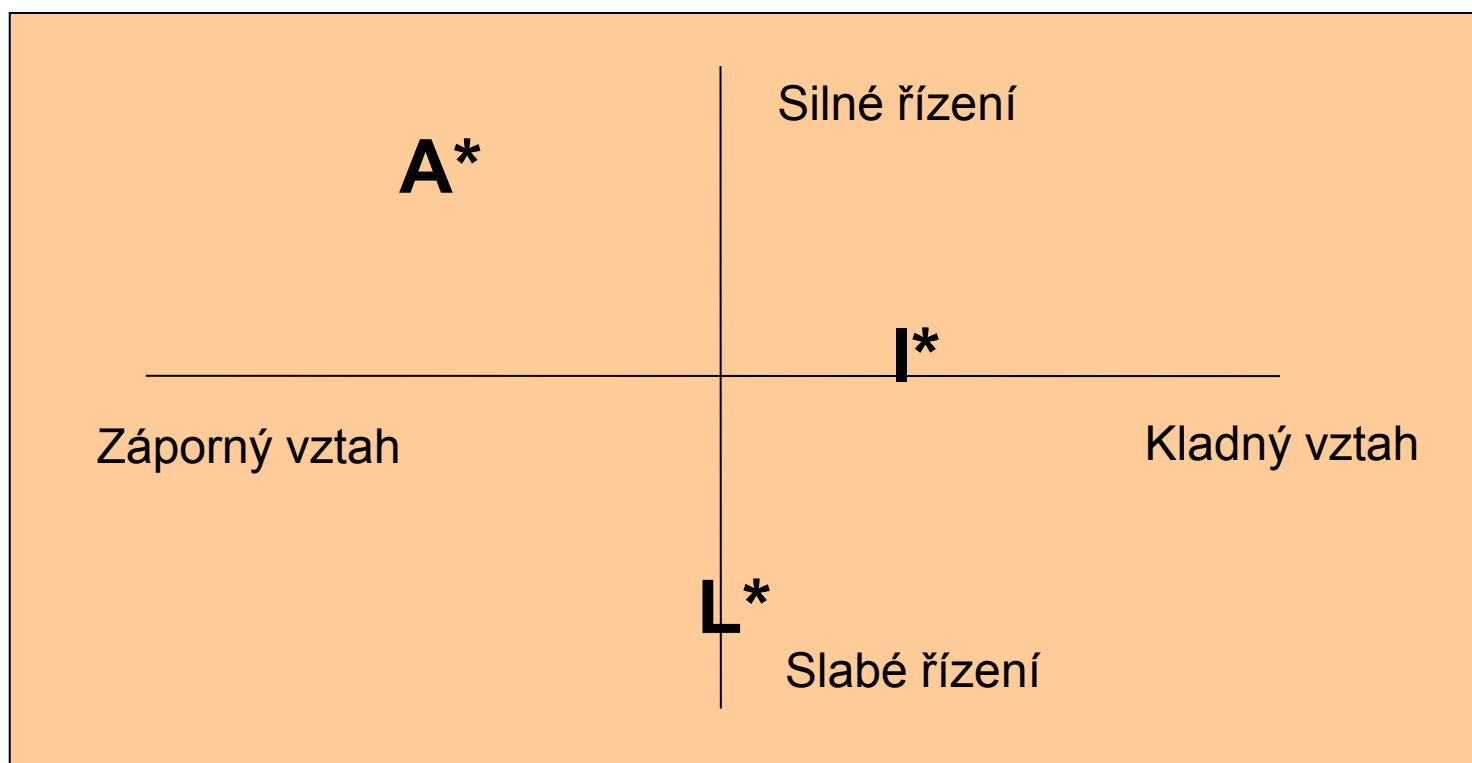
- **Autokratické** (*autoritativní, dominantní vedení*)
 - ▣ Silné řízení, tresty, ignorování potřeb vychovávaných, determinace zkušeností úsudky a rozhodnutími vych., málo prostoru pro samostatnost a iniciativu
- **Slabé vedení** (*liberální vedení, výchova*)
 - ▣ Minimální řízení, absence vedení, kontroly
- **Sociálně integrační** (*integrativní, demokratické*)

- *Velká redukce; pozor na vymezení!!!*
- *Původní studie vycházela z prostředí pruských kadetních škol („trochu jiná míra autoritativního vedení...“)*

Model dvou dimenzí (Eysenck)

- Dimenze emočního vztahu k dítěti
 - ▣ (láska, **kladný** postoj – nepřátelství, **záporný**, chladný, zavrhuující)
- Dimenze řízení
 - ▣ (autonomie, minimální řízení – přísná kontrola, maximální řízení)

**V obr. Ukazuje původní Lewinovu typologii*

Model devíti polí (Čáp)

Řízení	silné	střední	slabé	rozporné
Emoční vztah				
záporný	1. tradiční autokratická patriarchální		2. liberální s nezájmem o dítě	3. nejhorší; rozporné s negativním vztahem
záporněkladný	9. emočně rozporná výchova; jeden z rodičů zavrhuje, druhý extrémně kladný nebo s dítětem v koalici			
kladný				
extrémně kladný	4. přísná ale laskavá výchova	5. optim.; poroz.; přim. řízení	6. laskavá výchova bez pož. a hranic 7. kamarádský vztah dobrovolné dodrž. norem	8. rozporné řízení relativně vyvážené kladným emoc. vztahem

Roviny uvažování (Čáp)

- Chování v jednotlivé situaci
 - Zobecnění na interakci určitého druhu
 - Jednotlivé komponenty (*otec, matka, učitel...*)
 - Kombinování – komplexní charakteristika
 - Kombinací emoc. vztahu – rodina jako celek
 - Nejobecnější – zařazení do polí
-
- Způsob výchovy má širší (pedagogické, společensko-historické a filozofické) souvislosti

Dotazník - ukázka

Partner / partnerka				já		
3	2	1		3	2	1
ano	zčásti	ne		ano	zčásti	ne
			Při výchově syna			
			1. Mám pravdu v zájmu toho, co dělá			
			2. Často mu vyčítám, že mě zklamaná			
			3. Podrobně určuji, jak má co dělat			
			4. Nechávám jej dělat, co jej baví, i když by měl pomáhat při domácní práci			
			5. Jednám s ním přátelsky			
			6. Většinou si přeji, aby mi dal pokoj se svými problémy			
			7. Chci vždy přesně vědět, co a jak dělá			
			8. Věmi málo kontrojuji splnění příkazů a dodržování zakáz			
			9. Považuji za důležité vše, co jej zajímá a co má rád			
			10. Často mu říkám, že je nevděčný syn			
			11. Čekám, že vždy damítě poslední			
			12. Často sem upadá mě umlčet a tak se vyhnout povinnosti nebo trestu			
			13. Beru vážně jeho názory a přání			
			14. Říkám často o některém dítěti nebo o jeho sourozenci, že je lepší než on			
			15. Snažím se rozhodovat za něj			
			16. Často si můžu dělat, co chci			

Další souvislosti - např.:

- Deprivace a subdeprivace (*Matějček*)
- Attachement (*Bowlby*)
- Rodičovský postoj (+/-)
- Interakce s dítětem
- Základní důvěra ke světu (*Ericson*)
- Klima ve skupině
- Vztah k lidem

Rozšiřující literatura

- LACINOVÁ, L. Příručky o výchově pro rodiče. *Pedagogika*, Praha: PedF UK, 2004, roč. 54, č. 4, s. 355 - 371. ISSN 0031-3815.
Dostupný z http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?attachment_id=1853&edmc=1853
- Karel Čapek. Devatero pohádek (Loupežnická). http://pdfknihy.maxzone.eu/books/capek_karel/devatero_pohadek.pdf
- Gillernová, I. Způsoby výchovy... <http://cmps.ecn.cz/pd/2004/texty/pdf/gillernova.pdf>